

Hoe ziet leiderschap er (niet) uit volgens Jezus

Reeks: 'De weg van Jezus', **deel 11**

Preek

Zondag 17 november 2024
ds. Niels de Jong

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Preek

Dienst zondag 17 november 2024, voorganger: ds. Niels de Jong

Deel 11 in de reeks 'De weg van Jezus'

Hoe ziet leiderschap er (niet) uit volgens Jezus

Matteüs 23:1-12, 23-28

We kunnen niet zonder leiderschap, maar goed leiderschap is zeer geregeld ver te zoeken. Maar wat is goed leiderschap nu eigenlijk? Wat mogen we van leiders verwachten? En waar moeten we zelf naar streven als we leiding geven (oftewel: invloed uitoefenen)? Via de scherpe kritiek van Jezus op leiders uit zijn tijd, zien we welk leiderschap er past op de weg van Jezus.

Leiderschap is belangrijk in deze wereld, in welke tijd dan ook, maar zeker ook de onze. En we vinden het belangrijk ook – als je alleen al kijkt naar het nieuws van deze week – gedomineerd door politieke leiders en wat ze doen, zeggen en wat anderen daar dan weer van vinden. En omdat leiderschap zo belangrijk is, is het goed om het er over te hebben.

Leiderschap is ook belangrijk in de kerk. Als het daar niet klopt, dan gaat er veel mis. En zeker als het vandaag gaat over een aantal mensen die een bepaalde leidinggevende functie in de kerk hebben of krijgen, is het goed om het te hebben over leiderschap dat past bij de weg van Jezus.

Leiderschap is eveneens belangrijk voor ons allemaal. Want we hebben allemaal te maken met leiding van anderen en geven op een bepaalde manier ook allemaal leiding – in ieder geval hoe ik vandaag over leiderschap spreek, is dat iets dat we allemaal doen. Als je namelijk iets van invloed probeert uit te oefenen op de mensen en dingen om je heen – dan oefen je een vorm van leiderschap uit. Dus je hoeft geen functie of positie te hebben om een vorm van leiderschap uit te oefenen. Ik bedoel als je meewerkt aan een project of als je samen met een collega iets gedaan probeert te krijgen, als je je kinderen probeert te sturen of als je je vrienden ergens in mee probeert te krijgen - dat is allemaal leiderschap. En natuurlijk – de een is misschien over meer mensen gesteld dan de ander, of werkt aan grotere projecten of is betrokken bij dingen die heel veel mensen raken. Dat kan verschillen. En zeker, zoals Jezus ergens zegt: aan wie veel is toevertrouwd, des te meer zal er van diegene worden gevraagd. Maar blijft staan: overal waar wij onze invloed proberen in te zetten, overal waar we mensen een bepaalde kant op te krijgen, overal waar we dingen proberen te veranderen - daar zijn wij aan het leidinggeven. Wat ik dus probeer te zeggen: denk niet dat dit onderwerp alleen over anderen gaat.

Leiderschap dat past bij de weg van Jezus – dat is het onderwerp. We kijken daarnaar door een gedeelte te lezen waar Jezus vooral uitlegt wat leiderschap niet moet zijn. Even een waarschuwing vooraf: het is geen gezellig stukje vandaag... En mocht je de gedachte hebben dat Jezus altijd lief en aardig was, dan ben je daar na deze bijbellezing wel van af, vermoed ik.

Een hoofdstuk lang, boordevol felle kritiek op leiders – dat is Matteüs 23. Nu zijn wij in onze samenleving ook wel behoorlijk kritisch op leiders – zeker als mensen over veel verantwoordelijk zijn. Nogmaals, denk maar even aan het nieuws van deze week. En daarbij geldt ook het spreekwoord: hoge bomen vangen veel wind. En als zulke hoge bomen - of dat nou in de politiek, in de kerk, in de media, in grote organisaties en bedrijven is – falen, hun positie misbruiken, als woorden en daden niet overeenkomen – dan is de kritiek niet van de lucht. En we hebben het gevoel dat dit soort dingen al te vaak gebeuren en dat frustrereert ons, we kunnen dat moeilijk hebben, en we uiten dat ook, openlijk. Dat vinden we gewoon. Dat was in de tijd van Jezus niet zo gewoon en niet zo gebruikelijk als vandaag de dag. Toch nam Jezus zelf geen blad voor de mond. Maar kritiek op leiders kon zelfs ronduit gevaarlijk kon zijn. Het kon je letterlijk de kop kosten – zoals bij Johannes de Doper. Je kon erom gedood worden – zoals we uiteindelijk bij Jezus zelf zien. Maar Jezus liet zich de mond niet snoeren.

Die kritiek van Jezus op de leiders die we hier op Matteüs 23 lezen, was ook niet een eenmalige kritische uitbarsting. Zulke kritiek had Jezus bij voortdurend en hij liet hen dat ook openlijk weten. Ook op hun terrein, ook op hun feestjes, ook als er allerlei mensen bij waren. Dat was geregeld ook beschamend. Op een keer komen zijn leerlingen naar Jezus toe en zeggen: 'Weet u wel dat u met deze uitspraken de godsdienstige leiders beledigt?' Natuurlijk wist Jezus dat wel, maar dat kon hem blijkbaar weinig schelen. Jezus was duidelijk niet gekomen om door de leiders van die dagen aardig gevonden te worden. De man die we in de levensbeschrijvingen leren kennen als uitermate vriendelijk voor kinderen, als zacht voor hen die kwetsbaar waren, behulpzaam richting mensen in nood – Hij is uitermate scherp richting de leiders van die dagen. En hij blijft ook openlijk kritisch op hen – ook als ze hem uit de weg willen gaan ruimen, zelfs als zijn einde nadert. Zoals ook hier in Matteüs 23. Er is een menigte mensen, waaronder allerlei schriftgeleerden en farizeeën. En dan trekt Jezus toch van leer. Hij gebruikt harde woorden als blinde leiders, jullie zijn dwaas, huichelaars, witgepleisterde graven. Het is hard, confronterend en zelfs provocerend. Waarom? Omdat er veel op het spel staat – als zulke leiders falen, gaat er bijzonder veel mis voor bijzonder veel mensen. Als je zo hoog staat als hen, dan wordt je extra scherp beoordeeld. En die godsdienstige leiders stonden hoog. Zij waren namelijk niet alleen de baas als het ging om religieuze zaken of bij religieuze instellingen. Zij waren de leidende stemmen in de samenleving van toen. Ook op sociaal en politiek vlak hadden zij de hoogste posities, het meeste aanzien, de meeste invloed. Ze konden ook nog rijk zijn. Dus als het bij hen mis gaat, dan is dat buitengewoon kwalijk, buitengewoon schadelijk. Want zij schaden niet alleen mensen, maar zij schaden ook Gods Naam en bedoelingen. En ze hielden de gewone man en vrouw van God en Gods goede bedoelingen af. En ze hielden de gewone man en vrouw gewoonweg tegen om bij God te komen, bij God te horen. En Jezus kan dat niet laten gaan. Dit is te erg voor hem.

Als die leiders dan voor hem staan in Matteüs 23, wordt hij woest. Het is geen blinde woede, geen ongeleide woede-uitbarsting. Het heeft ook een doel – namelijk om wakker te schudden. Ook omdat de nog wat mildere kritiek en eerdere gesprekken niet hadden geholpen. En nu zegt hij het daarom niet meer voorzichtig, heeft hij het ook niet in een verhaal verpakt bijvoorbeeld. Maar wordt Hij zo direct als hij maar kan. Grof en hard – om ze tot bezinning en inkeer te laten brengen.

Maar goed, wat leren we van deze heftige woorden van Jezus? Wat kunnen we daarmee vandaag de dag? Laten we kijken naar dingen die Jezus die leiders van toen kwalijk neemt. En daar de dingen uit proberen te halen die Jezus blijkbaar belangrijk vond voor leiders. En zoals gezegd – voor ons allemaal als we invloed proberen uit te oefenen op mensen of dingen. En ik zou vandaag erbij zeggen – zeker als je in de kerk leiding geeft. Want als je in de kerk iets doet, dan is het niet alleen dat je jezelf of anderen benadeelt als je dat op de verkeerde manier doet – dat is trouwens al reden genoeg om dingen goed proberen te doen. Maar in de kerk heeft je wat je doet ook nog eens gevolgen voor de naam van God. Vier dingen die Jezus blijkbaar belangrijk vindt. Vier dingen die, als we de weg van Jezus willen gaan, ter harte nemen. Maar net zo goed als we onszelf niet als volgeling van Jezus beschouwen, zijn dit vier dingen die ergens voor iedereen goed zijn om naar te leven.

Allereerst dit. Jezus kan zeggen dat zijn volgelingen zich best konden houden aan wat die farizeeën vertelden. Want die farizeeën vertelden vaak wel de goede dingen. Dat was het probleem niet. Maar hun daden waren anders, die klopten niet. Ze deden zelf niet wat ze van anderen vroegen. En als ze zagen dat hun onderwijs zwaar was voor de gewone man of vrouw, staken ze vervolgens geen vinger uit om die gewone man of vrouw te helpen. Hun woorden kunnen gevolgd worden, maar hun daden niet. Herkenbaar gevaar natuurlijk. We zien het nog steeds om ons heen. Dat leiders wel grote woorden hadden gebruikt over bijvoorbeeld het klimaat, maar vervolgens zelf de wereld rond blijken te vliegen. Of dat mensen in een bepaalde positie wel grote woorden hadden over betrouwbaarheid en integriteit, maar het niet zo nauw bleken te nemen met de waarheid. Of dat kerkelijke leiders wel mooie woorden hadden over het huwelijk, maar ondertussen zelf in het geheim over de schreef bleken te gaan. Wel de goede woorden, maar niet de goede daden. Als we daar ergens in Nederland daar niet van houden, is het wel in Rotterdam. En daarom zeggen we: geen woorden, maar daden. En we zeggen dat zo vaak, omdat we weten dat in een andere, niet nader te noemen stad in Noord-Holland, het juist precies andersom is. In deze kritiek zien we wat Jezus belangrijk vindt in het leidinggeven. Of dat nu thuis is of op je werk of in de kerk. Richting kinderen, vrienden, collega's of werknemers. Dat het niet alleen gaat om de juiste woorden. Maar dat het ook gaat om je daden – dat die met je woorden in overeenstemming horen te zijn. Dus niet zozeer het Rotterdamse, geen woorden, maar daden. Maar: woorden én daden.

Het tweede wat Jezus belangrijk vindt. Die godsdienstige leiders waren erop gericht om door de mensen gezien te worden. Jezus zegt in vers 5 dat al hun daden erop waren gericht om door de mensen gezien te worden. Ze handelden niet omwille van God of het goede, maar omwille van eigen aanzien en status. En Jezus noemt dan allerlei voorbeelden waar die godsdienstige leiders druk mee waren. Hun uiterlijk. Ereplaatsen en eretitels. En ze liepen op het marktplein rond met de verwachting dat de mensen hen dan eerbiedig zouden begroeten.

Herkenbaar gevaar natuurlijk. We zien het in het groot in leiders die wel erg bewust zijn van de camera's en die wel heel graag in de belangstelling staan. Maar in het klein zien wij het ook wel als mensen in een bepaalde functie er wel heel erg op gespist zijn of mensen hen wel zien. Of mensen toch steeds laten vallen wat ze gedaan of betekend hebben of bereikt hebben.

In deze kritiek zien we wat Jezus belangrijk vindt in het leidinggeven. Of dat nu thuis is, in de kerk of op het werk. Je doet het niet om ermee gezien te worden (en als het gebeurt, dan zij het zo). Je doet dingen niet om ervoor geëerd te worden (en als het gebeurt, dan zij het zo). Je doet dingen omwille van God en het goede.

Een derde iets dat Jezus belangrijk vindt. Jezus verwijt die religieuze leiders dat ze enerzijds bepaalde regels in extreme zin opvolgen, tot in detail proberen uit te voeren. Als voorbeeld noemt Jezus de richtlijn om 10% van je verdiensten weg te geven. En ze meten zelfs 10% van hun kruiden af om aan die regel te voldoen. Maar daarmee gaan ze voorbij aan waar het in de richtlijnen van God werkelijk om te doen is: om recht, barmhartigheid en trouw. Die zaken veronachtzamen ze, zijn ze onverschillig over. De regels zijn voor hen een doel op zichzelf geworden. Maar Gods bedoelingen met die richtlijnen, zijn ze volstrekt uit het oog verloren. Herkenbaar gevaar natuurlijk. Wij zien ze ook. Als de juiste procedures maar gevolgd worden – dat soort types. Maar waarom die procedures er ook alweer waren – dat boeit hen niet. Mensen die bezig zijn met wat toegestaan is, wat binnen de grenzen van de wet is toegestaan – maar niet bezig met wat werkelijk goed is om te doen. Of mensen die altijd alles volgens de regeltjes willen doen, maar niet snappen dat je soms iets anders moet doen om de intentie achter de regel uit te voeren. In deze kritiek zien we wat Jezus belangrijk vindt in het leidinggeven. Trouw, barmhartigheid, recht. Daar was het God om te doen bij al die richtlijnen. En daar moet het ons om te doen volgens Jezus. En als procedures, protocollen, stappenplannen, regels daarbij helpen – mooi. Maar het gaat niet om de regels zelf, maar het moet blijven gaan om recht, barmhartigheid en trouw.

Het vierde wat Jezus belangrijk vindt: die farizeeën zijn volgens Jezus ‘buitenkantmensen’. Ze laten het heel wat lijken. Maar van binnen is het zo lelijk. Het lijkt allemaal heel vroom, maar ondertussen. Huichelaars, noemt Jezus hen. Verderop in het stukje gebruikt hij nog veel scherpere woorden. Witgepleisterde graven – oftewel, van de buitenkant netjes, maar van binnen heerst de dood. Herkenbaar gevaar. Leiders die bijzonder druk zijn met hun imago. Het is allemaal even gelikt en gepolijst. Een prachtig social media beleid ook en een opgepoetste CV. Maar ondertussen – wat er van binnen leeft is lelijk en slecht, boos en jaloers, naar en negatief. We herkennen het ook soms zomaar bij onszelf. Drukker met de buitenkant op orde krijgen. En eerder druk om die binnenkant te verhullen, in plaats van met die binnenkant mooier en beter te krijgen.

In die kritiek zien we wat Jezus belangrijk vindt in het leidinggeven. Dat je binnenkant klopt. Daar moet het beginnen en goed zitten. Dan kan het wat worden met je invloed op anderen. Dan kun je dingen ten goede veranderen. Dan kun je mensen ten goede laten bewegen.

Vier dingen dus die Jezus belangrijk vindt als je leiding geeft, dingen probeert te bereiken met anderen, invloed uitoefent, meewerkt aan projecten of groepen, iemand anders ergens in mee probeert te krijgen. Of dat nu thuis, op het werk of in de kerk is. Dan bevragen deze uiterst kritische vragen van Jezus ons:

1. Als we goede en mooie woorden hebben, dan blijven onze daden toch niet achter?
2. Als we onze nek ergens voor uitsteken, of voor mensen ons inzetten – dan gaat het ons toch om het goede – en toch niet om ermee gezien te worden?
3. En we verschuilen ons toch achter de regeltjes en procedures? Van wie die regels en procedures ook zijn... Het gaat ons toch om recht, barmhartigheid en trouw?
4. En we vergeten toch niet dat buitenkant maar buitenkant is, en dat het gaat om de binnenkant, dat klopt?

Goede vragen om onszelf te stellen.... Dat voelen we ergens allemaal wel aan vermoed ik. Want dit zijn dingen die 2000 jaar geleden mis gingen en nog steeds misgaan en ook bij ons zomaar mis kunnen gaan. En het is wel duidelijk dat het Jezus menens is. Het gaat hier niet om dingen in de categorie – ‘ook goed om aan te denken’. Nee, het gaat hier om dingen die buitengewoon belangrijk zijn voor Jezus. En waarvan het logisch is dat ze ook belangrijk zijn voor hen die Hem vandaag de dag willen volgen. En daarbij geldt denk ik ook dat hoe meer je gesteld bent, hoe meer je op deze dingen moet letten. Want voor je het weet, gaat het mis op een van deze vlakken. Maar als je er op let, dan is dat goed – voor de mensen, voor jezelf en voor de zaak van God.

Het is wel duidelijk dat het geen makkelijk praten was voor Jezus. Zijn kritiek klonk niet vanuit een veilige en comfortabele leunstoel. Zijn kritiek was levensgevaarlijk. Hij wist dat het tot de dood zou leiden. Hij wist dat deze godsdienstige leiders hem wilden doden. En die godsdienstige leiders kregen hem te pakken. Ze kregen hem eronder. Ze bonden hem vast. En er kwam een bijzonder vreemde coalitie van allerlei verschillende machthebbers en gezamenlijk kregen ze Jezus aan het kruis. En stierf hij de meest vernederende dood die je je maar kon voorstellen, schandelijk. Maar het werd waar wat Hij al gezegd had in Mattheus 23. Dat wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden. Oftewel, degene die het niet om zichzelf te doen is, die zichzelf opzij zet – die zal verhoogd worden. Jezus werd opgewekt uit de dood. En kreeg van God de hoogste plaats en ‘Hem werd gegeven alle macht in hemel en aarde’ (einde van Matteüs 28). En die macht zet Hij in om mensen zoals wij te helpen dragen, om ons tegemoet te komen, om ons bij te staan als we ons inzetten voor God en het goede.

Jezus wijst ons de weg als het gaat over leiderschap – ook via die scherpe woorden van Matteüs 23 en al helemaal via zijn daden, via zijn houding, via zijn eigen leven. En het is mijn ervaring dat hoe langer je kijkt naar deze Jezus, naar zowel Zijn woorden als Zijn daden, hoe meer je ziet dat Hij klopt. Dat Hij te vertrouwen is. En hoe meer je blijft kijken naar deze Jezus, hoe meer je hem je geloof, je vertrouwen geeft, hoe meer je gaat lijken op deze Jezus. En daar wordt het beter van in onze wereld, nu al. En dat gaat lijken op Jezus, dat gaat stapje voor stapje, stukje bij beetje. Maar dag voor dag gaan we verder. En komen we hopelijk steeds dichterbij hoe Jezus het bedoelde.

Amen.

